

מסורת הש"ס

(א) ונסדדרין סט: וזמין קים:
 ערקין י"ג (ג) ונשת קטן:
 (ד) פסחם סט: שטותין י:
 (ה) סוטת לה: ונסדד קד:
 (ו) י"זל אותה ללה לול קו:
 (ז) אותה ע"ה: (ח) לעמין בקרק
 (ט) נבזדדאלק: (י) י"אל לש עשיר:
 (יא) ערקין י"ג (י"ב) י"ג:
 (יג) עין עקב חמשה עשר
 ונני גרמא: מילא פסחט כר
 ונבזור כר קמטט פמקין
 חמשה עשר שמיח
 כ"ז ועיין חרסין (יג) ונשחש
 (יד) ונחבב אחרי ד"ה
 (טו) ע"ש כדשי"ג צ"ע
 לע"ה: צ"ל כמו ערקין
 דבשמיח חולין י"ג (יג) עין
 ערקין שמיח: ע"ה וכל וז
 אותה
 עברין י"ג: ומשני וזאמיתא
 דל חשי אליהם ענמלן י"ג

הגהות הב"ח

(ה) ב' אומר היום
תח"מ וי"ב אומר היום
תשעה באב ה'ה' א"ה
חרג הכני דמלמא מנלן
דמיב ונדש: (ג) ש' דלמח
ז' ויחן ונלמ: ז"ב ז' ש' דלמח
הקורא עומד בתוס' ד"ה
אלמלא: (ד) ש' שכחר
בה"ק כדלמא (אומר היום)
גרב מ"ב ה'ה' תח"מ וי"ב
ש"א אחרו היום תשעה
באב ה'ה' (ד) ר"ש ד"ה
אמר יב חמא י' ונדש
ז' יום. י"ב משיב'
מנאר דמרפס עד חדש ימים
וג' חדש של לנח דמיב י"ט
תח"מ ונלמ' שלמ' היום
שקרו הו' כ' וי"א וי"ב מח"ר
נלמ' שנעב מח"ר י"ט
מסין עד לל' היום י"ט
שאלו גר' הדיט י"ט יום
עד ס"ל גרש' דהמרגלס
אל' כקור שמיי' כל שנה י"ט
ז' בני כיה של חס והוקע
לדור' אלל תחוס' נחלקו עליו
ו'ס' ל' עד' שנה חס וגו' היום
חדש של' של גרש' יום
גלמיס ודחקו לפרס דמיס
שקרו חרש' י"ב מח"ר נחשב
לכל' וכלל' היום ג' ש' ש' ש' ש'
האז עמלו היום הרמלס
מהדש עמלו גר' ועד
נחלק וס"ל ד"ע סקין
היום מרגלס י"ט נחשב
תשבו' מ' יום דמרגלס אלל
היום נחשב מ' יום הסבגת
מרים וכל' נחשב דהמרגלס
גרליס אלל ב'ס' ל' דקין
ופל' ו' תרץ נחשב
המרגלס אלל ג'י' כלל' סקין
היום אלל בני כיה של חס
ונקע עליהם כיה לדור' י'
לע' תחמ' נחמ' תחמ' תחמ'
אינו י' האל ופ' ו' אל'
גרסין אורו היום ערב תשעה
באב ה'ה' י' אלל ה'ה' אורו
היום י' באב ה'ה' (י) ד"ה
ויש כ' אילי' ענלמ' היום
דנל': (י) תור' ד"ה ויבתי
ו' מעשר' מים של חדש
איר' וי' ו' גלמיס יום
א"כ: (ח) בא"ד ה'ה' ככלל
החדש ש' ל' ח' ס"ל
ז' ויבתי שפיר כח' נחמ':

רבינו גרשום

כט' באב נגזרה גזרה על אבותינו שלא יכנסו לארץ. ובערב ט"ב חזרו מרגלים, ולמחר קבעו ט"ב. דרך שלשת ימים. הרי כ"ב, דיוס דאייר לפי שהוא חסר, וכ"ד הרי כ"ט דסיון, ובאותו יום נקבע ט"ב (א) ולמחר

אֵלֶּנָה **זָבִים** **לְאֶחָרֻזִּי** **זִימָה** **וַיִּדַּךְ** **אֶשְׁלִימָם** **לִיָּהּ** **הַלֵּלָם** **אוֹמֵר** **לְחִצְרוֹ**
וְאֵת **אֶחָתָהּ** **רָצִיתָ** **לְהַחֲרִיב** **זִמּוֹ** **שֶׁל** **מִקּוֹם** **שֶׁהָיְתָה** **יִשְׂרָאֵל** **אֶחָדִי** **וְאֵת**
בְּעֵשִׂימִי **כִּדְּ** **נִקְמָה** **וְשִׁלַּמְתִּי** **לָךְ** **יְדִי** **לִיָּא** **אֵנָּה** **זָבִים** **לְאֶחָרֻזִּי** **זִימָה**
וַיִּדְרֹךְ ^(א) **[אֶשְׁלִיטָה]** **לִי** **לְשׁוֹן** **שְׁאִילָה** ^(ב) **[כְּלִים]** **כְּלוֹמֵר** **וְעֵלָה** **זִידִי** **וְאָמַר** **רַבִּי**
מִמָּה **כִּדְּ** **אֶחָתָהּ** **זָבִים** **אוֹתוֹ** **הָיוּ** **וְכוּ** **וְ**
מִמָּה **לְשׁוֹן** **מַהֲרָה** **בְּעֵשִׂי** **שֶׁתִּקְוָה** **עָלֶיהֶם** **וְעָנָה** **הָעֵנָה**
יָמִים **מִחֲדָשׁ** **אֵיִיר** **קוֹדֶם** **עֲלֵיהֶם** **הָעֵנָה**
פֶּשֶׁשׁ **לְהוֹ** **וְ** **וְהִנֵּה** **וְ** **הָיוּ** **צִין** **דִּכְךָ**
שֶׁשְׁלֹשֶׁת **יָמִים** **וְ** **דִּהֲסִגְרַת** **מִרְיָם** **וְחֲדָשׁ**
הָיָה **שֶׁל** **כִּדְ** **יָמִים** **שֶׁאֵכְלוּ** **בְּשָׂר**
וְהָיָה **לִגְזֵם** **וְהִשְׁתָּחֲאִתָּהּ** **דְּמַשָּׁה** **שֶׁלָּהּ**
מִמְרַגְלִים **כִּכְ** **דְּסִיּוֹן** **הֵנִי** **אֶרְבָּעִים**
כְּנִי **הַדְּ** **בְ** **מִסְקִין** **כִּדְ** **מִתְמַח** **הָיָה**
לִיָּא **וְחִ** **מֵאֵז** **הָיָה** **לִגְזֵם** **וְ** **וְחֻבָּה** **עַל**
יְדֵי **חֵיִיב** **הֵיִינוּ** **תִּשְׁעָה** **בְּאֵז** **דְּרַגְלִין**
לְהָיוֹת **כִּדְ** **רַעוּת** **הִגְ** **מַגְלָגִין** **זְכוּת**
וְזָלִי **וְזָלִי** **מוֹאֲלִי** **שָׂמָה** **יוֹם** **רִאשׁוֹן** **וְ**
מוֹאֲלִי **שְׁעִיעִים** **שְׁמִינִית** **דְּיוֹכָן**
מִקּוֹם **עָשִׂי** **כְּעֵין** **אֵילִטְבָּה** **וְעָלִיו**
לְהָיוֹת **עוֹמְדִין** **לְשׁוֹרֵר** **וְ** **וַיֵּשֶׁב** **עֲלֵיהֶם**
אֲלוֹם **וְדִרְבָּעִים** **יָמִים** **יָמִים**
אֲלֵהֵינוּ **כְּמוֹמֵר** **אֵל** **נִקְמָתָהּ** **וְ**
וְהָיָה **שִׁיר** **שֶׁל** **יוֹם** **רִבְעִי** **וְהָיָה** **דְּלִמְרִי**
לְהָיוֹת **זִימָה** **רִאשׁוֹן** **אֵילִיָּה** **בְּעֵלְמָה**
הָיָה **דְּנֶפֶל** **בְּפוֹמִיָּהוּ** **כְּלִמְרִין**
בְּצִבְרֵכִין **(ד** **יב** **).** **פִּי** **אֵילִיָּה** **קִינָה**
שֶׁכֵּן **תִּרְגָּוִם** **יוֹנָתָן** **בֶּן** **עוֹזִיָּא** **שֶׁל** **קִינָה**
(יִסְחָקָאֵל **כֹּה)** **טוֹל** **אֵילִיָּה** **וְכִמו** **אֵל** **קִינָה**
בְּכַמְלֻתָהּ **חֲגוּרָתָהּ** **שָׁק** **עַל** **בְּעַל** **נְעוּרֶיהָ**
(וְיָאֵל **א)** **שִׁפְרִישׁוּ** **קוֹנֵי** **וְכִי** **נִחְרַשָּׁה**

העיר. כדמכ"ב (מ"ה"ג) ל"יון שדה תמרש
 שתרשה כולה ונעשית כשדה חרושה:
נעל. הנוטס. בעל קומה וזורה.
 ל"א גדול הדור: **מסבס.** ליהרג.
 צרמו אמר ליה שלא יכירו צו אנשי
 המלך: **טשא.** נחבא כמו טשו
 צמרתא (שם 97 ע"ג): **אול.** האדון
 אצל רבן גמליאל צנעא: **ומים**
אחד מינייהו. מן היועלין וכסבורין
 שאירע להן על שהרעו לגזור:
גיא חיוון. ירושלים שהכל מסתכלין
 שם: **מקרקר.** לשון יללה: **קיר**
שוע. מקוון חזקק לשון הנה
 קול שועת צמ עמי (ירמיה ח'). **קיר**
 כמו קירי דצמחית חולין (97)
 (ק"ט): **אל הסר.** צשציל הר
 ליון ששמו: **משנכנס אדר.**
 יומי נסים היו לשראל פורים ופסח:
 נזיל

לומר 'יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו נכרים וכבשום' (כשחרב טורנוסורפוס הרשע את ההיכל נגזר המדרש ואמר בעל החוטם מתבקש בעל החוטם מחר בצנעא א"ל אי מצילנא לך מיייתת לי לעלמא דאתא נפיל ומית וגמירי דכי גורי גזירתא ומית חד מיני זה מזומן לחיי העולם הבא תנו רבנן משחרב הבית וּמִפְתָּחוֹת הַהֵיכָל בִּידָן וְעָלוּ לִגְגַּ הַהֵיכָל וְאָמְרוּ לִפְנֵימֵינִים יְהִי מִפְתָּחוֹת מִסּוּרוֹת לְךָ וְזִרְקוּם כֻּלְּפִי מִזִּנְיָן וְנִפְּלוּ לַתֶּחֶךְ הָאוֹר וְעֲלִיָּהָ קוֹנֵן יַשְׁעֵיהוּ הִנְבִּיא' ¹⁵ מִתְּשׁוּאוֹת מְלָאָה עֵיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עֲלִיָּהָ חֲלָלִיךְ נֹאמֵר ¹⁶ מִקְרָקֵךְ קִיר וְשׁוּעַ אֶל הָהָר: מִשְׁנַכְנֵם אֲבָ שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְׁמִיָּה דַּרְבַּ כְּשֵׁם שְׁמִשְׁנַכְנֵם אֲמַר

ז' וירם עצמו דאירר הוא מחשבון הג' ימים, וכתב עד חדש ימים דהיינו כ"ט ימים, וחשוב ז' ימים, הרי החדש ימים, ועדין נשתירי ח' דיון לפי שהוא מלא, וכתב וחסגר מרים שבעת ימים, וזו שלח מרגלים, וכתב וישבו מקץ ארבעים יום, חשוב ב' דיון וכ"ו דתמוז הרי ל"א, וח' דר קציע לט"ב. קרא עלי מועד. שקבעו תמוז של שלשים. וחובה ע"י חייב. לפי שבט"ב היה

1. ידני בחדש הראשון בשנה השנייה באחד לחמש חוקים המשפך; שנות מ"ז 2. יהי בשנה השנייה בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הקנן מעל משכן העדות; מכבד י"א 3. ויסעו מדרג י"ד דרך ששלת ימים ואחון ברת"ג נסע לפניהם דרך ששלת ימים לתור לקדם מנחתה; מכבד י"ב 4. והאספסוף אשר קשרתו תאחז תאחז וישבו ויבכו ב בני ישראל ויאמרו מ יאכלנו נשור; מכבד י"א 5. עד חשדש ימים עד אשר יצא מאתפס ויהי לכם לרואי ידני במאמסות אם אשר קשרבתם ותבכנו לפני לאמר למה זה יצאנו ממצרים; מכבד י"א 6. ותסגר מרים מחוץ למזנוה בשבעת ימים ודקם אל נפש עד האסף מקדם; מכבד י"ז טו 7. שלח ק"א אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אתנו נתי לבני ישראל איש אחד איש אחד למשדה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם; מכבד י"ב ב 8. ותשוב מחוץ וארץ מן ארבעים ימים; מכבד י"א י"ה 9. סלה ק"א אבירי אדני ישראל קרא ידני מועד שלח בחו"ר את דודי אדני לבחלתה בן יהודה; ויהי א"ה 10. ותשלח בן העדה ויהנו את סולם ויבכו

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית כט.

דבתיב עד חדש ימים הוא להו ב"ב בסיון. פ' חסונעמערס
ימים של ר"ח אייר עד סופו תמוז ט' ימים תמוז כב'
בסיון כ"ט ועד חדש ימים הוא שלשים ימים אס כן לפי זה תמוז
מעשרים ושנים לחדש השני דזה אייר חדש שלם עד כ"ב דסיון וג' ימים
שנסעו מהר ה' הרי ל"ג דל מינייהו
ב' ימים דצבערים צדשם נעלה העלן
ואיחר להו שני ימים פשו כ"ה דל
יומא מן שלשה שהאחד מן ה' ימים
היה צכלל החדש ^(א) שאיר חסר
פשו להו כ"ב ^(ב) :

אמר אביי תמוז דההיא שתא
מלויי מליוה. ועסו אותו
משלשים ימים כדי שיכלו המ' ימים
בתשעה צאצ שלשים יום דתמוז
ואחד דסיון דצ"ט שלח המרגלים
ותשעה צאצ הכי ארבעים ימים
וציוס תשעה צאצ שצו המרגלים
ממור הלכין: **וישב** עליהם את
אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו
לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו
האויבים וכו'. פי' באותו פסוק יש
ב' פעמים יצמיתם ולא הספיקו לומר
השני עד שבאו וכבשו ואומר ר"י
(א) אע"ג דלחין אותו פסוק כלל בזממור
שיר של מוא"ס שירע להם קך שאמרו
אותו פסוק וירצו'ל' מפרש חילייא
נקט פירוש חילייא הוי כמו אלי
כמולה דהוי לשון קינה כמו שפורין
העולם ריאונ"א צלע"ז:

ס בלילה ההוא ¹¹ אמר
(אותו היום ערב) תשעה באב היה אמר להם הקב"ה
ל חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות חרב הבית
בחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה
י מלך בבל בא נבוצראדן רב טבחים עבד מלך בבל
ית ה' וגו' וכתב ¹² ובחדש החמישי בעשור לחדש
[שנה] למלך ¹ נבוכדנצר מלך בבל בא נבוצראדן רב
י בבל בירושלם וגו' ותניא אי אפשר לומר בשבעה
ישור ואי אפשר לומר בעשור שהרי כבר נאמר
בעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי
לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל
אוי לנו כי פנה היום כי יגמו צללי ערב והיינו דאמר
תי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו
נגזגז אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מגלן דתניא
באי וחובה ליום חייב אמרו ¹³ כשהרב בית המקדש
ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית
ויריב היתה והללים היו אומרי' שירה ועומדין על דוכנם
¹⁴ וישאר עליהם את אונם ורבוותם יאמרו ולא המיפיו

וכן בשניה נלכדה ביתר גמרא ^ו נחרשה העיר תניא
על רבן גמליאל להריגה בא אדון אחד ועמד בבית
קש שמע רבן גמליאל אזל טשא מינייהו אזל לגביה
א"ל הן א"ל אשתבע לי אשתבע ליה סליק לאיגרא
הו מבטלי לגזרתייהו יצתה בת קול ואמרה אדון
בראשונה נתקבצו כיתות כיתות של פרחי כהונה
יו רבוננו של עולם הואיל ולא זכינו להיות גזברין
לה ויצתה כעין פיסת יד וקיבלתן מהם והם קפצו
וא גיא חזיון מה לך איפוא כי עליית כולך לגגות
לא חללי חרב ולא מתי מלחמה אף בהקב"ה
ממעטין בשמחה כו': אמר רב יהודה ברבי דרב
ממעטין בשמחה כך משונכנס אדר מרבין בשמחה
אמר

ומוצאי שבת ומוצאי שביעית היתה ומשמרת יהויריב היתה כו'. נלכדה ביתר ונחרשנה] העי

ובדאמת דבערב ט"ב חזור, א"כ לא הו' בדרך אלא מ' נבי חדא, וקרא אמר ארבעים. תמוז
 ח' חייב, ששרף בו בראשונה. משה'ס. משמע נחרש. בעל החוטם. כלומר, [גדול שבכולן] ו[הע]

אור

הָעַם בְּלִילָה הַהוּא: כַּמְדָּר ד' א' 11. וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בִּשְׁבָעָה לַחֹדֶשׁ הָיָא שְׁנ' נִכְבְּדָאֵר מֶלֶךְ בְּבֵל בָּא בְּחִירָאֲרֹן בֶּר טַבְחִים עֲבַד מֶלֶךְ בְּבֵל יְרוּשָׁלַם: יִשְׂרָאֵל אָת בִּית בְּתִי יְרוּשָׁלַם וְאָת בֵּל בִּית גְּדוֹל שָׁרָף בֹּאשׁ: מַלְכִּים ב' כה ח-ט 12. וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי עֲרִירָה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ נִבּוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בְּבֵל בָּא בְּחִירָאֲרֹן בֶּר טַבְחִים בִּירוּשָׁלַם: יִמְרֵיהּ נב' כ' 13. קְדִישׁוּ עֲלֵיהּ מַלְחָמָה קוֹמוּ וְנִצְלֵתָם בְּצָהָרִים אִי לֹגְיָא: יִמְרֵיהּ ו' 14. וְיִשֵּׁב עֲלֵיהֶם אָת אֹמֶן וּבִרְתַעֲמָה יִצְמִיתָם י' אֶלְחִינִי: עָרִי חִינִין מִה לָךְ אִפּוֹא בִּי עֲלֵיתָ קִלְגֹּתָ: שְׁאִוֹת מִלֵּאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עֲלֵיהּ מִתִּי מַלְחָמָה: יִשְׁעִיהּ ככ א-ב' 16. בִּי יוֹם מַחְזָקָה וּמִבְסָקָה מִבְּכֹרֶת לֵאדְרִי אֶלְחִינִי וְשׁוֹעַ לֵאדְרִי הָרָר: יִשְׁעִיהּ כה

עין משפט
גר מצוה

ג' א טוֹש"ע א"ח סימן
תקנח:

הגהות מהר"י

לנדא
[א] גמ' כשחרב צהמ"ק
ראשונה אותו היום תשעה
באב היה כ"ל:

מוסף רע"י

[illegible]

רבינו חננאל

ה' יבדים אירעו את אבותינו
אלא נגדו על אבותינו
שלא יבנסו לארץ כנען
הנתיב בימי' שמואל
וירגלים, הנה שני ימים
נותרים מסיק, לו יום של
נמנו שואתה שנה המול מלא
בדרכים קרע על מרע
שבוש בחורי, הרי יום
שמונת ימים באב הרי י'
למים, נמצאו שהנתיב
אב הרי יום ישראל יושבין
כוכב, אמר הקב"ה אתם
תכונן ביניה על חינו, אמר
קבע לכם ביניה לדורות.
היה היתב חשבוש. שנאמר
[יחזק] החמישי בשבועה
חדש [וכר] בא בנחוראן
וכר, וכתיב קרע את אחרי',
ששורות את בית ה' ואת ה'
מלך. וכתיב קרע את אחרי',
החמישי בשבועה
חדש היתב חשבוש
בנחוראן רב טחמים עבר
לכל יושבין את בית ה'
את היתב. ואמר איפשר
ומר בשבועה שכבר נאמר
וכר, ואיפשר לאמר
שכבר נאמר רב, וירגל
שקרו ער שרע ט' באב,
ערב [ט'] באב ציתו סמוך
למחרת היתב חשבוש
יום, שנא' את לנו י' פנה
תהיו י' אצל צללי ער
י' יתכן [אנחנו] היתב
הדור אל קצעתו י' חסד
ששורי מפני שרוב של חסד
שחלה פורענותא עריפא.
בשנייה תדע י' יוס' אמר
לגלגל כותב ליום וזכר
היתב ליום חייב. שחבר
בראשונה ט' באב היה
מריא י' טאטא, נתחבא.

דה. ואיכא ל' דתמוז, נמצא בהם [וה]חשוב שבהם.

תִּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמֶלֶךְ
וְאֵת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל
דָּוָר לְחֹדֶשׁ הָיָה שְׁנַת תִּשַׁע
מִדּוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל
פָּנָה הַיּוֹם בִּי יִטּוּ צִלְלֵי
הַיָּלִים צַד כֵּג 15. מִשָּׂא
לְלֵךְ לֹא חִלְלֵי חֶרֶב וְלֹא
תִּבְגֵּי אֲחִיזֵן מִקְרָקֶר קֶר